

» Улуттук банкта жаңы усул

АКЧАНЫН САНЫНА ГАНА ЭМЕС, КУНУНА ДА КӨҢҮЛ БӨЛҮНӨТ

2014-жылдын 25-февралында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Башкармалыгы 2013-жылдагы акча-кредиттик саясат боюнча отчетту жана жагдайдын өөрчүшүн болжолдуу карашкан эле. Экономика башкармалыгы тарабынан өлкөнүн макроэкономикалык көрсөткүчтөрү, акча-кредиттик саясаттын жыйынтыктары, инфляциялык процесстер, ошондой эле экономикалык өсүш боюнча орточо мезгил аралыгына жасалган баа берүүнү камтыган доклад жасалган болчу.



2013-2017-жылдарга карата Акча-кредиттик саясаттын негизги багыттарында каралгандай 2013-жыл ичинде инфляция болжолгондой эле бирдик көрсөткүчүндө турду деп белгиленди докладда. Жылдын соңунда керектөөнүн баасынын индекси жылдык мааниде 4,0 пайызга чейин төмөндөгөн. ИДӨ темпи реалдуу көрсөткүчтө 10,5 пайызды түздү. "Кумтөр" кен иштетүү ишканасын эсепке албаганда ИДӨ көлөмү 5,8 пайызга жогорулаган.

Кыргыз Республикасынын 2013-жылдагы төлөм балансы боюнча алдын ала алынган маалыматтар боюнча 143,8 млн. АКШ долларындагы оң сальдо менен жыйынтыкталган. Трансферттик таза киреше 8,6 пайызга жогорулап, 2 238,7 млн. АКШ долларын түзгөн. Жыл аралыгында ички валюталык рынок тең салмактуу болгон. Алмашуу курсунда кыргыз сомуна карата бир АКШ доллары жыл ичинде 3,9 пайызга кымбаттаган.

Экономикадагы акчалар негизинен мамлекеттик финансы сектору тарабынан сунушталган. Улуттук банк негизинен стерилизациялык (тазалоочу) операцияларды жасаган. Банк тармагындагы ликвидүүлүктө КР Улуттук банктын ноталары ашыкча болуп, алынып турду. Жыл ичинде акча базасы 13,4 пайызга жогорулап, же болбосо 8,7 млрд. сом болуп, 2013-жылдын декабрь айы жыл соңунда 73,1 млрд. сомго жеткен.

Талкуу маалында Башкармалыктын мүчөлөрү 2013-жылы макроэкономикалык көрсөткүчтөр оң жыйынтыкталганын белгилешти. Баалар боюнча кырдаал туруктуу болуп экономикалык өсүштү калыптандырууга өбөлгө түзүп, бюджет-

тик консолидациянын белгилери байкалып, төлөм балансында оң сальдо сакталды. Бул учурда Башкармалыктын мүчөлөрү экономикалык өсүштүн сапаты тынчсыздандырып жатканын белгилешти. Анткени, ал "Кумтөр" кениндеги өндүрүштү калыбына келтирүү менен шартталган. Ошондой эле, төлөм балансындагы абал дагы тынчсызданууну жаратууда, анткени андагы дефицит 14,7 пайызга жогорулап, 3,1 млрд. АКШ долларына жеткен. Импорт экспортко салыштырмалуу тез темпте өскөн. Трансфертердин келүүсүнүн номиналдык көлөмү көбөйгөнү менен анын өсүү темпи төмөндөөдө, бул негизги соода өнөктөштөр болгон өлкөлөрдүн экономикалык өсүүсүнүн басаңдаганы менен шартталды. Ошондой эле, Башкармалыктын мүчөлөрү учурдагы валюталык рыноктогу абалды да талкууга алышты.

Экономикалык башкармалык тарабынан негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр боюнча орто мезгил аралыгына болжол жасалды. Башкармалыктын мүчөлөрү жаңы акча-кредиттик саясаттын негизинде трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналын күчөтүү багытында бир добуштан эсептик ченди 6,0 пайыз өлчөмүндө бекитүү чечимине келишти.

Мына ушул окуяга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы массалык маалымат каражаттарынын өкүлдөрүнө пресс-конференция өткөрдү. Анда акча кредиттик саясаттын жаңы негизине өткөндүгүнө жана эсептик чендин өзгөртүлгөндүгүнө байланыштуу КРУБнын Экономика башкармалыгынын башчысы

Сейилбек Асанбекович Урустемов жана Акча-кредит операциялары Башкармалыгынын начальниги **Раушан Рыскулбековна Сейткасымова** маалымат беришти.

Кыргызстандын банк системасында эсептик чендин киргизилишине пайыздык каналдын солгун иштөөсү себеп болгон. Өнүккөн чет өлкөлөрдө Борбордук банк өзүнүн эсептик ченин өзгөрткөндө, ал боюнча коммерциялык банктар борбордук банктан каражат алышат. Бул болсо коммерциялык банктар тарабынан бизнес чөйрөсүнө берилүүчү кредиттик чендерди өзгөртүүгө дуушар кылат. Биздин шартта банк секторундагы пайыздык чендер реалдуу секторго өзгөртүү алып келүүсү жокко эсе болчу. Ооба, бизде эсептик чен 1 пайызды түзгөн учурлар болгон, бирок коммерциялык банктардын кредиттик чендери 22-25 пайызга жетип

турган. Эсептик чен 10 пайызды түзгөн учурда деле реалдуу секторго коммерциялык банктардан берилүүчү кредиттик чендер 20-25 пайыз бойдон калып келген. Албетте, биздеги эсептик чен менен банктар аралык кредиттик чендердин ортосунда ошондой эле анчамынча баалуу кагаздар боюнча мамлекеттик чендер менен белгилүү бир деңгээлде байланыштар бар болчу. Муну менен Улуттук банктын ишинин негизги максаты өзгөрүлүп кеткен жок. Ал "Улуттук банк жөнүндөгү" Кыргыз Республикасынын мыйзамынын негизинде ишин уланта бермекчи. Анын түпкү максаты баалардын туруктуу сакталып туруусуна жетишүү эмеспи. Бирок Улуттук банк акча кредит саясатындагы багыттарды өзгөртүп турат. Муну үчүн өз кезегинде жаңы усулдарды (инструменттерди) колдонууга туура келет.

Экономикада базалык эки чоңдук бар. Алар экономиканын кандай абалда турганын аныкташат. Буларга акча баасы жана анын саны кирет. Биздеги акча кредит саясатынын мурдагы таянган багыты акча базасы болуп келген. Акча базасы деген бул элдин колунда болгон бардык накталай акчалар, ошондой эле коммерциялык банктардын эсептеринде сакталып турган накталай эмес акчалары болуп эсептелет. Акча базасы бул акчанын санын туюндурат. Азыркы учурда Улуттук банк өзүнүн ориентирин жаңы негизге, тактап айтканда акчанын санынан акчанын баасына багыт алууда. Бул деген акчанын санына тапкыр эле көңүл бурбай койгондук эмес. Улуттук банк экономикадагы акчанын санына көңүл буруп туруусун уланта бермекчи. Бирок пайыздык чендер негизги индикатор болуп калат. Буга жетишүү үчүн Улуттук банкта эсептик ченди аныктоонун механизми өзгөрүлгөн.

Устүбүздөгү жылдын 25-февралында Улуттук банктын Башкармалыгынын жыйыны өтүп, анда Башкармалыктын мүчөлөрү

рүнө биздин экономикада эмне болуп жаткандыгы тууралуу маалымат жана кырдаалдын өнүгүшүнө божомолдоолор берилди. Бул жыйында башкармалыктын ар бир мүчөсү Экономиканын бүгүнкү күндөгү абалы жана келечеги тууралуу өздөрүнүн пикирлерин айтышты. Мына ушул маалыматтардын негизинде башкармалык 2014-жылдын 1-мартынан тартып 6 пайыз өлчөмүндө эсептик ченди бекитүү чечимин кабыл алды. Бул сыяктуу башкармалыктын жыйыны биринчи жолу болуп өттү. Мындан ары бул өңдүү жыйын үч айда бир жолу өткөрүлө турган болду. Башкармалыктын бул жыйындарында зарылдыгына жараша эсептик ченди өзгөртпөй калтыруу, жогорулатуу же төмөндөтүү чечими кабыл алынат. Кабыл алынган чечим финансылык рыноктун катышуучуларына акча кредит саясаты кандай боло тургандыгы тууралуу сигнал, багыт берет. Чендин жогорулашы менен Улуттук банк акча каражат саясатын катуулатканын, эсептик ченди төмөндөткөнү акча кредит саясатын жеңилдеткенин билдирет. Эсептик ченди өзгөртүү же өзгөртпөй коюу экономикалык кырдаалга жараша жүргүзүлөт. Башкармалыктын эсептик чен боюнча өткөрүлгөн жыйындарынан соң жалпыга маалымдоо каражаттарына, эксперттик коомчулукка билдирүүлөр жасалып, эгерде эсептик чен өзгөртүлгөн болсо, бул эмне үчүн жасалгандыгы түшүндүрүлөт. Башкармалыктын үч айда бир жолу өткөрүлүүчү жыйындарынын аралыгында башкармалыктын мүчөлөрү экономикадагы абалды талкуулашып, эсептик ченди өзгөртүүнүн зарылдыгы барбы? деген маселелерди карашат.

Улуттук банк эсептик ченди аныктоо механизми менен кошо акча кредит саясатынын жаңы усулдарын да колдонот. Бул усулдардын жардамы менен эсептик чендин айланасында пайыздык коридор дегенди түздү. Бул усулду максаты коммерциялык банктарга өздөрүнүн сом акчаларын Улуттук банкка белгилүү бир пайыздык ставкада коюуга мүмкүнчүлүк берүү.

Бүгүнкү күндө бул ставка 1,5 пайызды түзөт. Өз кезегинде коммерциялык банктарга да кардарлардын пайыздык ставкаларын төлөп берүүгө шарт түзөт. Анын үстүнө бул акча экономика үчүн да иштей баштайт. Бул «овернай» кредити деп аталат. Аны колдонуу көп жылдардан бери ойлонулуп келген. Улуттук банктын өкүлдөрү журналисттер менен болгон жолугушууда 7 күндүк кредит деген дагы бир жаңы инструментти жакынкы аралыкта киргизсек деген ниети бар экенин билдиришкен.

Абдимухтар АБИЛОВ

